

Stockholm, 19 januari 2026.

Remissyttrande avseende utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Diarienummer: S2025/02039

Inledning

UNICEF Sverige utgår i detta remissvar från lag (2018:1197) om FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och kommer särskilt att belysa de rekommendationer som Sverige fått från FN:s barnrättskommitté i mars 2023. Som barn räknas varje människa under 18 år enligt artikel 1 i barnkonventionen. I detta remissvar har vi valt att kommentera de åtgärder som vi ser är särskilt viktiga att belysa utifrån ett barnrättsperspektiv.

I linje med barnkonventionen har alla barn rätt att utvecklas och växa upp under trygga förhållanden för att nå sin fulla potential. Sverige har ett särskilt ansvar att ge skydd och stöd till de barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö, eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö enligt artikel 20.1 i barnkonventionen. Sverige ska i egenskap av konventionsstat säkerställa alternativ omvårdnad för denna grupp av barn enligt artikel 20.2 i barnkonventionen.

För en välfungerande samhällsvård för barn och unga krävs det investeringar. Berörda aktörer såsom rättsväsende, socialtjänst och annan personal behöver ges kompetenshöjande insatser kring barns rättigheter och hur de ska tillgodoses i praktiken genom hela vårdkedjan. UNICEF Sverige vill även påminna om FN:s barnrättskommittés rekommendation till Sverige att vidta lagstiftningsåtgärder för att uttryckligen förbjuda användningen av isolering, avskiljning och fastspänning av barn i alternativa omvårdnadsmiljöer.¹

Övergripande synpunkter

UNICEF Sverige välkomnar utkastets förslag om en ny utarbetad LVU-lagstiftning och ser positivt på att principen om barnets bästa tydligt genomsyrar flera av förslagen samt att det fästs särskild vikt vid barnets rätt till delaktighet enligt artikel 12 i barnkonventionen.

UNICEF Sverige är kritiska till den korta remisstid som tilldelats denna viktiga reform. Det begränsar möjligheten för remissinstanser att genomföra fullständiga och välgrundade analyser

¹ CRC/C/SWE/CO/6-7 punkt 23 a.

av de föreslagna ändringarna. Det är problematiskt utifrån ett rättssäkerhetsperspektiv särskilt i ljuset av att det rör sig om tvångslagstiftning. Det innebär en risk för att betydelsefull kunskap går förlorad. Med anledning av detta är vårt yttrande begränsat till de förslag som vi ser är särskilt relevanta att belysa utifrån ett barnrättsperspektiv.

För närvarande pågår flera utredningar och det finns presenterade förslag som i betydande utsträckning påverkar samma grupp av barn. Särskilt relevant i sammanhanget är utredningen kring reformering av den statliga barn- och ungdomsvården² som ska presenteras senare i vår. Detta leder till att det är svårt att få en överblick över hur förslagen kommer att påverka barn och unga. UNICEF Sverige ser därmed ett fortsatt behov av ett tydligare helhetsgrepp utifrån ett barnrättsperspektiv.

LVU ska ersättas av två nya lagar

Utkastets förslag: I avsnitt 5.1 och avsnitt 26.1, föreslås att LVU ska ersättas med två nya lagar; lag för omhändertagande för vård av barn och unga, samt lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget om att LVU ersätts med en ny omarbetad lag. Vi avstyrker däremot förslaget om att de delar som rör de särskilda befogenheterna för de särskilda ungdomshemmen som Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för ska föras över till en egen lag.

UNICEF Sverige välkomnar att barns rättigheter blir särskilt centrala i den nya omarbetade lagen samt att den får en mer pedagogisk struktur. Vi anser att de särskilda befogenheterna fortsatt bör omfattas av LVU, däremot i ett eget kapitel. Att behålla dessa bestämmelser i LVU skapar tydliga signaler om att även befogenheterna ska tillämpas utifrån samma grundvärden som finns i LVU. LVU är fortsatt en rättighets- och skyddslagstiftning.

6 Barn och ungas rättigheter

I avsnitt 6 föreslås att bestämmelserna om barns och ungas rättigheter samlas i ett eget kapitel. UNICEF Sverige anser att en sådan utformning förtydligar barnrättsperspektivet i lagstiftningen och bidrar till att barn och unga ses som rättighetsbärare.

6.3 Barnets eller den unges rätt att framföra sina åsikter

Utkastets bedömning: I avsnitt 6.3 görs bedömningen att bestämmelsen om att barnets eller den unges inställning så långt det är möjligt ska klarläggas på annat sätt när han eller hon inte framför sina åsikter inte bör föras över till den nya lagen.

² Dir. 2024:13 *En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård.*

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige delar inte utkastets bedömning. Barns rätt till delaktighet är en av barnkonventionens grundprinciper.³ FN:s barnrättskommitté har tydligt betonat vikten av att tillämpning av rättigheten ska gälla både för äldre och yngre barn. Barnkonventionen anger ingen minimiålder för barn att uttrycka sina åsikter. Alla barn som kan bilda en åsikt har rätt att fritt uttrycka sig i alla frågor som berör dem. Kommittén förespråkar att bedömningar ska utgå från en individuell bedömning utifrån barnets mognad och lämplighet.⁴

I utkastet förs det fram att det är en rättighet, inte någon skyldighet, för barnet eller den unge att uttrycka sina åsikter. Den analysen är korrekt. UNICEF Sverige anser däremot att utkastets förslag kan leda till att vissa barn inte tillfrågas på grund av att de anses vara för unga. Det är som utredningen framför inte en skyldighet för barnet att uttrycka sin åsikt, samtidigt ser vi att det finns en risk för att rättigheten inte tillgodoses fullt ut med den föreslagna formuleringen i lagen.

6.4.2 Information om beslut och överklagandemöjligheter

Utkastets förslag: I avsnitt 6.4.2 föreslås att det ska förtydligas att information om beslut och hur beslut överklagas är relevant information som ska lämnas till barnet eller den unge, om det inte utifrån ålder, mognad eller av någon annan anledning är uppenbart obehövligt.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige avstyrker den del som rör att relevant information ska lämnas om det inte är uppenbart obehövligt utifrån ålder, mognad eller av någon annan anledning. Att få information är en förutsättning för att kunna tillvarata sina rättigheter. Vi ser med oro på att en sådan formulering riskerar att leda till godtyckliga bedömningar där barn och unga inte nås av information i den grad de har rätt till.

7 Förutsättningar för omhändertagande för vård

UNICEF Sverige vill poängtera vikten av att beslut enligt LVU måste baseras på välavvägda riskbedömningar utifrån den enskilda situationen, och oavsett vilken grund beslutet baseras på. LVU-lagstiftningen ska vara rättssäker och får inte ge upphov till godtyckliga bedömningar. Det är med denna utgångspunkt och utifrån ett barnrättsperspektiv som UNICEF Sverige kommenterar samtliga förslag vad gäller förutsättningar för omhändertagande för vård.

³ Artikel 12 i barnkonventionen.

⁴ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 12 (2009) *Barnets rätt att bli hörd* (CRC/C/GC/12).

7.2 Förutsättningarna för omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet och eget beteende

7.2.1 Förhållanden i hemmet

Utkastets förslag: Enligt förslag i avsnitt 7.2.1 ska nuvarande bestämmelse om vilka förhållanden i hemmet som kan utgöra grund för omhändertagande för vård av ett barn föras över till den nya lagen med tillägget att uttrycket "negativ social kontroll" ska läggas till i uppräkningsdelen. Dessutom ska uttrycket "brister i omsorgen" kompletteras med "barnets grundläggande behov".

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget men anser däremot att "fysisk och psykisk misshandel" ska ersättas med "fysisk och psykisk misshandel eller annat våld" i syfte att utforma rekvisitet i linje med barnkonventionen.

Rekvisitet "fysisk och psykisk misshandel" förs över till den nya lagen

UNICEF Sverige ifrågasätter användningen av uttrycket "fysisk och psykisk misshandel" i bestämmelsen. Enligt artikel 19 i barnkonventionen framgår en skyldighet för konventionsstaten att vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barn mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld. UNICEF Sverige ser med oro för att misshandelsbegreppet leder till snäva tolkningar av lagen som inte fångar upp fler situationer på ett tillfredställande sätt. Att komplettera bestämmelsen med "våld" är därmed mer i linje med Sveriges åtagande enligt barnkonventionen. Detta är särskilt relevant i ljuset av den nyligen inlämnade lagrådsremissen vad gäller införandet av en särskild straffbestämmelse för psykiskt våld. Det framgår av lagrådsremissen att misshandelsbestämmelsen i praktiken har fått ett snävtare tillämpningsområde än vad som avsågs vid dess tillkomst och att det därmed finns ett behov av att införa en bestämmelse som särskilt tar sikte på psykiskt våld.⁵

Rekvisitet "brister i omsorgen" kompletteras

Det föreslås i utkastet att "brister i omsorgen" ska kompletteras och ersättas med "brister i omsorgen om barnets grundläggande behov". UNICEF Sverige tillstyrker tillägget då vi menar att det är ett viktigt förtydligande i lagtext som är i linje med barnkonventionen. Vi vill däremot återigen poängtera vikten av att det görs välgrundade bedömningar kring riskerna.

"Negativ social kontroll" införs som ett nytt rekvisit

UNICEF Sverige tillstyrker att "negativ social kontroll" införs som ett nytt rekvisit. I sammanhanget vill vi även påtala vikten av att socialtjänst och rättsväsende får kunskap och vägledning kring hedersrelaterat våld. UNICEF Sverige är positiva till de regeringsuppdrag som nyligen presenterats för att öka kunskapen. Vi ser däremot att detta är ett område som behöver långsiktiga satsningar.

⁵ Lagrådsremiss En särskild straffbestämmelse för psykiskt våld, s. 23 f.

7.2.2 Eget beteende

Utkastets förslag: Enligt förslag i avsnitt 7.2.2 ska nuvarande bestämmelse om vilka beteenden som kan utgöra grund för ett omhändertagande för vård av ett barn eller en ung person överföras till den nya lagen med tillägget att uttrycket "socialt nedbrytande beteende" ska kompletteras med "något annat destruktivt beteende".

Utkastet gör även bedömningen att psykiska besvär eller ett psykiatriskt tillstånd inte utesluter ett omhändertagande för vård när det finns behov av vård enligt den nya lagen och det är för barnets eller den unges bästa.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget med undantag för att uttrycket "socialt nedbrytande beteende" ska kompletteras med "något annat destruktivt beteende". Vi delar inte heller utkastets bedömning kring att psykiska besvär eller ett psykiatriskt tillstånd kan innebära ett omhändertagande för vård när det finns behov av vård enligt den nya lagen och det är för barnets eller den unges bästa.

LVU är en tvångslagstiftning och ska därmed tillämpas restriktivt. UNICEF Sverige menar att i det fall bestämmelsen utvidgas till att omfatta även "något annat destruktivt beteende" kan det leda till ett alltför brett tillämpningsområde som dessutom riskerar att leda till godtyckliga bedömningar. Vi anser också att i utkastets beskrivning av vad som kan falla inom ramen för det "destruktiva beteenden" används ett narrativ som skuldbelägger barnet för deras agerande. UNICEF Sverige anser att det är en ensidig bild som målas upp i beskrivningen som inte är tillräckligt nyanserad.

UNICEF Sverige ser vidare kritiskt på utkastets bedömning att psykiska besvär eller ett psykiatriskt tillstånd inte utesluter ett omhändertagande för vård när det finns behov av vård enligt den nya lagen och det är för barnets eller den unges bästa. Som Justitieombudsmannen anför i sitt tidigare remissvar kräver frågan om lämplig vårdform för barn och unga med funktionsnedsättningar ytterligare analys och överväganden.⁶ Det är ett utbrett problem att barn med psykiatriska problem inte får den vård de behöver. UNICEF Sverige ser med oro för att utkastets bedömning öppnar upp för att placeringar äger rum där barn inte får tillgång till adekvat hälso- och sjukvård. Barn med funktionsnedsättningar ska inte tvångsomhändertas på grund av samhällets brister i att förse dem med rätt stöd och vård inom ramen för hälso- och sjukvården.

⁶ Justitieombudsmannens remissyttrande över betänkandet *Barns och ungas rätt vid tvångsvård* (SOU 2015:71).

8 Stärkt trygghet och stabilitet för familjehemsplacerade barn

8.1 Omhändertagande för vård på grund av anknytning

Utkastets förslag: Enligt förslag i avsnitt 8.1 ska ett barn kunna omhändertas för vård på grund av sin anknytning till ett familjehem om:

- barnet är placerat i ett familjehem på grund av förhållanden i det egna hemmet,
- förutsättningarna för det omhändertagandet har upphört,
- det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas om placeringen i familjehemmet upphör,
- det är till barnets bästa att vården fortsätter, och
- det kan antas att placeringen i familjehemmet inte kan fortsätta med samtycke av barnets vårdnadshavare och, om barnet har fyllt 15 år, av barnet själv.

Den föreslagna ändringen syftar till att säkerställa att hänsyn tas till om en separation från det hem där barnet är placerat är skadlig för barnet på ett sådant sätt att omhändertagandet för vård därför inte ska upphöra.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige varken tillstyrker eller avstyrker förslaget då vi saknar tillräcklig analys av förslagets konsekvenser.

Vi välkomnar intentionerna bakom förslaget och ser att det i flera fall kan finnas behov för ett barn som knutit an till sitt familjehem att stanna kvar där efter en längre tids placering. Vi har förståelse för att det finns ett behov av en reglering kring detta och ser därför positivt på att det föreslås utökade möjligheter att stanna i ett familjehem. Däremot anser vi att det saknas en mer djupgående analys av vilka konsekvenser införandet av *anknytning* som grund för omhändertagande kan få, samt hur det förhåller sig till andra alternativ, såsom vårdnadsöverflyttning. Vi menar att förslaget inte är tillräckligt bearbetat för att kunna överblicka viktiga konsekvenser för barnet, och vi anser oss därför inte kunna ta ställning till förslaget.

Vid en placering enligt LVU ska förutsättningarna för en framtida återförening mellan barnet och dess vårdnadshavare ingå i den samlade bedömningen. Barnets bästa ska däremot alltid väga tyngre än återföreningsprincipen. Förslaget som nu presenteras skiljer sig från den ordning som presenterats i utredningen om barns ungas rätt vid tvångsvård (SOU 2015:71) där barnets bästa skulle vara avgörande vid prövning av om vård i familjehem ska upphöra, samt där särskild avseende skulle fästas vid bland annat barnets inställning. UNICEF Sverige menar att detta förtydligande av barnets bästa saknas i förslaget såsom det är formulerat i utkastet. Vi anser att det tidigare förslaget ställer upp rekvisit som tydliggör att bestämmelsen är ämnad att användas i situationer då det är nödvändigt för barnets bästa, vilket är i linje med barnkonventionen.⁷

⁷ Artikel 9 i barnkonventionen.

Såsom utkastets förslag är utformat nu väcker det frågor kring vilka situationer som möjliggör placering på grund av anknytning då barnet inte samtycker. Vi ser även risker för vilka konsekvenser det kan medföra för socialtjänstens motivationsarbete med vårdnadshavarna.

Avslutningsvis menar UNICEF Sverige att det kan ifrågasättas hur stabil en placering på grund av anknytning blir i praktiken och hur det förhåller sig till vårdnadsöverflyttning. Vi ser även ett behov av att insatser och stöd erbjuds även vid vårdnadsöverflyttning för att säkerställa förutsättningar för en stabil och trygg uppväxt för det enskilda barnet.

11 Vårdens genomförande

11.6 Vårdnadshavare och föräldrars inflytande över vården

Utkastets förslag: Enligt förslag i avsnitt 11.6 ska socialnämnden erbjuda vårdnadshavare och föräldrar stöd som kan bidra till att de blir delaktiga i vården av barnet och utvecklas i sitt föräldraskap. Barnets vårdnadshavare ska få information från socialnämnden om vården av barnet och ges möjlighet att vara delaktig i genomförandet av vården. Informationen ska anpassas till vårdnadshavarens individuella förutsättningar.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker förslaget och ser det som mycket positivt och behövt. Det är av stor betydelse att vårdnadshavare får det stöd de behöver att kunna förse barnet med de förutsättningar som behövs för en trygg och gynnsam uppväxt och utveckling.

26.10 Offentligt biträde

26.10.2 Offentligt biträde ska i vissa fall förordnas även för barn som har fyllt 15 år och för unga

Utkastets förslag: Enligt förslag i avsnitt 26.10.2 ska offentligt biträde förordnas även för ett barn som har fyllt 15 år och en ung person när barnet eller den unge uttrycker en vilja att överklaga ett beslut om vård på en låsbar enhet, avskildhet i anslutning till dygnsvilan, avskildhet på grund av eget uppträdande och vård i enskildhet.

UNICEF Sveriges bedömning: UNICEF Sverige tillstyrker utkastets förslag. Att förse barn och unga med ett offentligt biträde i dessa sammanhang stärker möjligheten att tillvarata deras rättigheter och rätten att komma till tals i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen. Vi menar att denna möjlighet även bör omfatta de barn och unga som avtjänar sluten ungdomsvård.

Denna grupp av barn och unga ska tillförsäkras sina rättigheter i samma utsträckning som andra barn.

Pernilla Baralt
Generalsekreterare, UNICEF Sverige

I detta ärende har Louise Axelsson, barnrättsjurist varit föredragande. I den slutliga handläggningen har även Amanda Bertilsdotter Nilsson, barnrättsjurist, deltagit. För kontakt och eventuella frågor: unicef@unicef.se